Nilgün Görer, Bülent Duru, "Türkiye'de Kıyı Yönetimi Uygulamaları", Özhan, E. & Yüksel Y. (Ed.), 2001, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 26-29 Haziran 2001, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, ODTÜ, Ankara,

TÜRKİYE'DE KIYI YÖNETİMİ UYGULAMALARI

Dr. Nilgün Görer (G.Ü. MMF Şehir ve Bölge Planlama Bölümü)

Yazışma Adresi: Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Maltepe –Ankara
e-mail: nilgun_gorer@yahoo.com

Arş.Gör.Bülent Duru (A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi)

Yazışma Adresi: Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Cebeci-Ankara
e-mail:duru@politics.ankara.edu.tr

1.Özet

1970'lerin ikinci yarısından sonra Akdeniz Eylem Planı ile gündeme gelen ve özellikle de 1992 Rio Konferansı (Gündem 21) sonrasında yeni bir boyut kazanan kıyı yönetiminin Türkiye'ye yansımalarını konu alan bu çalışmanın ana amacı, son dönemde Türkiye'de kıyı yönetimi konusunda gündeme gelen projelerin geleneksel yönetim yapısı ve planlama süreci içindeki yerleri sorgulamaktır. Bu amaç doğrultusunda, aşağıda sözü edilen kıyı yönetimi deneyimleri, uluslararası hukuksal dayanakları, işbirliğine girdikleri ulusal ve uluslararası kuruluşlar ve bu çerçevede hazırlanan yönetim planlarının ortaya koyduğu kurumsal yapı, planlama alanı sınırları ve kapsamı açısından değerlendirilecektir. İncelemeye konu olan kıyı yönetimi pilot proje çalışmaları, İzmir Körfezi Kıyı Alanı Yönetim Programı, İskenderun Körfezi Çevre Yönetimi Projesi, Bodrum Yarımadası Kıyı Alanı Projesi, Karadeniz'in Rehabilitasyonu Korunması için Stratejik Eylem Planı (KSEP) ve Karadeniz Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Politika ve Stratejileri, Mersin Kıyı Bölgesi Bütünleşik Planlama Projesi, Belek Kıyı Yönetimi Programı, Trabzon İlinde Kıyı Yönetimi, Çıralı Kıyı Yönetimi Programı ve Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı'ndan oluşmaktadır.

2.Giriş

"Türkiye'de Kıyı Yönetimi Uygulamaları" adındaki bu poster bildirisinin amacı, uluslararası alanda kıyı yönetiminde yaşanan gelişmelerin ve özellikle 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndan sonra yaygın biçimde uygulama olanağına kavuşan bütüncül kıyı alanları yönetiminin (integrated coastal zone management) Türkiye'ye yansımalarını sunmaktır.

Kentleşmenin ve ekonomik etkinliklerin kıyı alanlarında yarattığı baskının yoğunluğunun giderek artması, çevre sorunlarının nicelik ve nitelik açısından değişime uğrayarak küresel bir nitelik taşımaya başlaması, kıyıların özel bir çalışma alanı olarak alınmasını ve yeni yaklaşımların geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bir anlamda,

geleneksel sektörel uygulamaların sorunları çözmede yetersiz kalması, uluslararası alanda bu sorunların çözümünde yeni arayışları ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan, 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Konferans sonucunda yayınlanan beş ana belgeden biri olan Gündem 21'in, kıyı ve deniz alanlarına ayrılan 17. bölümünde önerilen bütüncül kıyı alanları yönetimi alanında ilkelerinin kıyı yönetiminde varılan son aşamayı simgelediği söylenebilir.

Çevre konusunda küresel ölçekte bir müdahale alanı olarak Türkiye de, yukarıda sözü edilen gelişmelerin dışında kalmamış, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerin çeşitli programları aracılığıyla kıyı yönetimi deneyimlerini pilot projeler ile yaşamaya başlamıştır. Bunların bir bölümü, Birleşmiş Milletler Bölgesel Denizler Programı'na bağlı olan Akdeniz Eylem Planı ve Karadeniz Çevre Programı çerçevesinde gerçekleştirilirken, bir bölümü Avrupa Birliği'nin LIFE programı, bir bölümü de Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler'in ortak girişimi olan Küresel Çevre Fonu (GEF) gibi uluslararası örgütlerin mali ve teknik desteği ile yaşama geçirilmiştir. Yürütülen bu programların, henüz pilot proje niteliğinde olmalarına karşın, Türkiye'nin kıyı yönetiminin gelişimini önemli ölçüde etkileyeceği açıktır.

Küresel Politikaların Ulusal BKAY Politikaları Üzerine İzdüşümleri

1992 BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda ve bu konferansta kabul edilen belgelerde, Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi yaklaşımının kıyı alanlarının korunması ve sürdürülebilir gelişmesinin sağlanmasına yönelik bir araç olarak benimsenmesi, küresel anlamda bu alandaki çalışmalar için bir dönüm noktası olmuştur. BKAY nin ana ilkelerinin ve bu ilkelerin gerektirdiği yönetim modelinin belirlendiği, "münhasır ekonomik bölgeler de dahil olmak üzere kıyı alanlarının bütünleşik yönetimi ve sürdürülebilir gelişimi" başlığı altındaki düzenleme, kıyı devletlerini kendi ulusal yetki alanlarına giren kıyı ve deniz kaynaklarının bütünleşik yönetimi ve sürdürülebilir gelişimini sağlamakla görevlendirmektedir. Bu amaçla her ülke, kıyı alanlarına ilişkin olarak tüm sektörleri kapsayan *bütünleşik bir politika ve kararalma süreci oluşturmayı*, kullanım kararlarının etkilerine ilişkin *koruyucu ve ihtiyati önlemler almayı*, *kaynak ve çevre muhasebesi gibi yöntemleri* kullanmayı, ilgili tüm tarafların *bilgiye erişimi ile planlama ve kararalma süreçlerine katılımının sağlanacağı* koşulları yerine getirmeyi, taahhüt etmektedir.Yerel ve ulusal düzeylerde, kıyı ve deniz kaynaklarının bütünleşik yönetimi ve sürdürülebilir gelişiminin sağlanmasına yönelik olarak ise aşağıdaki etkinliklerin *eşgüdümünü sağlayacak mekanizmaları*n gerçekleştirilmesi üzerinde durulmaktadır:

-*Arazi ve su kullanım planları* ile yerleşim politikalarının, sürdürülebilir bütünleşik kıyı ve deniz yönetimi plan ve programlarının, kritik alanları belirleyen kıyı profillerinin ve acil durum planlarının hazırlanması ve uygulanması ile çevresel etki değerlendirilmesinin yapılması ve sonuçlarının izlenmesi,

-Yerleşim alanlarında çevrenin korunması için gerekli *arıtma ve altyapı tesislerinin yapılması ve iyileştirilmesi*, çevre sorunu oluşturan etkenlerin periyodik olarak izlenmesi, tahrip olmuş doğa alanlarının iyileştirilmesi,

-Sürdürülebilir gelişmeye yönelik *kıyı alanlarını etkileyen sektörlere ilişkin* (turizm,balıkçılık,sanayi,tarım,kentleşme vb.) *programlar*ın bütünleştirilmesi.

-İnsan kaynaklarının geliştirilmesi, *eğitim, bilinçlendirme ve bilgilendirme programlarının hazırlanması, çevre dostu teknolojilerin kullanımı*nın teşviki ve çevre kalite ölçütlerinin geliştirilerek uygulanması.(Güneş, Gorer, Nuray, 1998)

Türkiye de, Ulusal Gündem 21 Hazırlama ve Uygulanması Projesi'ni, Rio Konferansı'nda benimsenen ilkeler çerçevesinde hazırlamıştır. Programda yer alan 19 başlık altında, çeşitli program alanları ve bu programların sorumluluğunu alacak olan kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir. "Kıyı Bölgeleri ve Denizlerin Sürekli ve Dengeli Yönetimi" başlığı altında "Kıyı Bölgelerinin ve Kıyı Denizlerinin Korunması, Sürekli ve Dengeli Yönetimi ve Geliştirilmesi için Bütünleşik Plan ve Politikaların Oluşturulması" ilişkin bir program alanı açılmıştır. Ulusal Gündem 21'de Programın amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

-Kıyı bölgelerinin sürekli ve dengeli gelişme ilkesi çerçevesinde yönetimi konusunda en uygun yapı araştırılacak ve ortaya konacak modelin uygulanması için çaba harcanacaktır.

-Belediyelerin, kentsel kıyı bölgelerinin yanı sıra, belediye sınırları içindeki limanlar, terminaller, marinalar, balıkçı barınaklarında çevre kaynakları kullanımı ve kirlenme konusunda denetim yapmaları sağlanacaktır.

-Bütün kamu kurum ve kuruluşlarının kendi faaliyet alanları içine giren işlerde çevreyi koruyacak ve kollayacak bir yaklaşım içinde davranması sağlanacaktır.

-Kıyı bölgelerinde çevre kaynakları üzerindeki baskının azaltılabilmesi için yerel gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapılacak ve bu tür kuruluşların oluşması ve gelişmesi teşvik edilecektir.

Türkiye'de bütünleşik kıyı alanları yönetimi konusunda en kapsamlı program Ulusal Çevre Eylem Planı'nda (UÇEP) yer almıştır. UÇEP'de Çevre Yönetimi için Sektörel Eylem Seçenekleri bölümünde "Denizlerin, Kıyı Alanlarının ve Diğer Duyarlı Ortamların Yönetimine Yönelik Eylemler" politikalar, örgütlenme, yasal düzenlemeler, ekonomik ve mali tedbirler, eğitim-öğretim, katılım, teknikler ve Ar-Ge eylem alanlarında, 43 eylem sıralanmıştır. UÇEP'in belirlediği proje konularından biri "Kıyı Alanları Yönetiminin Geliştirilmesi" olup, projenin kapsamı şu şekilde belirlenmiştir: "Türkiye'nin deniz, göl ve akarsu kıyılarındaki çevresel sorunların nitelikleri ile boyutlarının ve kaynaklarının belirlenerek; bu sorunların önlenmesi ve çözülmesi ile doğrudan ve dolaylı olarak ilgili kurum ve kuruluşların yetki ve sorumluluklarının, çalışmaları sırasında yararlandıkları personel ve araç-gereç donanımları ile karşılaştıkları kısıtların, ilgili yasal düzenlemelerin, yürütülen program ve projelerin

kapsamınının belirlenmesi; kıyılardan farklı biçim ve düzeylerde yararlanan kesimlerin temsilcilerinin karar süreçlerine katılabildiği demokratik yönetim modellerinin geliştirilmesi; bu yönetim modelinin yaşama geçirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin hazırlanması; kıyı yönetim eylem planlarının ve programlarının hazırlanması ve uygulanması dır. Bu projenin uygulayıcısı olarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, ilgili taraflar olarak Turizm ve Çevre Bakanlığı, yerel yönetimler, il özel idareleri önerilmiştir. Kısa dönemli projeler (5 yıl) arasında yer alan bu projenin tahmini maaliyeti 26-50 milyon Dolar olarak öngörülmüştür. (DPT, 1998)

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında, Çevre başlığı altında "korunan alanlar için yönetim planları ve uygulamasına yönelik eylem planları"nın hazırlanması öngörülmüştür (m.1815). Kalkınma Planı'nın aynı bölümünde, (m.1809) UÇEP kapsamında belirlenen öncelikli faaliyetlerin gözden geçirilerek uygulanması için başlıca ilgi grupları arasında eşgüdüm sağlanacağı; çevre sorunlarının çözümüyle doğrudan ve dolaylı ilgisi olan kurum ve kuruluşlar arasında işbölümü ve işbirliği sağlanmasına yönelik mekanizmaların geliştirileceği ve çevre sorunlarına yönelik çözümlerde toplumsal uzlaşma ve katılıma önem verileceği vurgulanmıştır. Ulusal Gündem 21 gibi UÇEP ve 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı da bütünleşik kıyı alanı yönetimi için ülke bütününe yönelik bir tüzel çerçeve veya kurumsal bir yaklaşım için net bir politika önerisinde bulunmamaktadır.

Küresel ölçekte Gündem 21, bölgesel düzeyde de Akdeniz ve Karadeniz çevresinin korunması amacıyla kurulan programlar aracılığıyla Türkiye'de gündeme gelen bütünleşik kıyı alanları yönetiminin uygulamaya geçmesine yönelik adımlar atılmış değildir. Yeni kıyı yönetimi girişimleri kapsamında hazırlanan yönetim planları, bugüne değin yasal ve kurumsal temeli oluşturulamadığı için, yaşama geçme şansına kavuşamamış, yalnızca yol gösterici nitelikteki belgeler olarak kalmışlardır.

BKAY Pilot Projeleri

Özellikle Rio Konferası'ndan sonra bütüncül kıyı alanları yönetimi uygulamalarının yaygınlaşması Türkiye'de özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından bu yana, pilot uygulama niteliğindeki kıyı yönetimi programlarının sayısındaki artış da bu eğilimin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Genellikle, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ya da Avrupa Birliği gibi uluslararası düzeydeki örgütlenmelerin kıyı yönetimi ve çevre yönetimine ilişkin olarak kurdukları türlü fonlardan alınan destekle yaşama geçirilmeye çalışılan söz konusu programlar hakkında şu değerlendirmeleri yapabiliriz (bkz. Türkiye Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetim ve Planlama Deneyimleri Özet Tablosu):

Bugüne kadar gündeme gelen BKAY pilot projelerini, araştırma ve alanda bilgi toplama ile sınırlı kalmış çalışmalar ve BKAY kurumsal yapı önerisini ekonomik, sosyal ve fiziksel planlama yaklaşımı ile bütünleştiren çalışmalar olarak iki grupta değerlendirebiliriz.

Öncelikle belirtilmesi gereken, söz konusu yeni girişimlerin farklı amaçlar doğrultusunda, farklı ölçeklerde, farklı yöntemlerle başlatılmasıdır. Bunlardan kimi, yalnızca bir araştırma raporu niteliğindeyken, kimi yalnızca belli bir koruma bölgesi için yönetim planı yapılması amacını taşımakta, kimi de sınırlı ölçülerde de olsa plan yapma ve politika belirlemenin yanı sıra türlü uygulamaların gerçekleştirilmesini içeren arazi kullanım kararlarını ve öncelikli eylem alanlarını da öngörmektedir. Kıyı yönetimi pilot projelerinin bir bölümü, Birleşmiş Milletler Bölgesel Denizler Programı gibi küresel (Akdeniz Eylem Programı ve Karadeniz Çevre Programı) programlarının bir parçasıyken, bir bölümü de LIFE ve GEF gibi, çevre sorunlarına yönelik çalışmalara destek veren kuruluşlardan alınan mali destekle gündeme gelmiştir. Bunun yanı sıra, özel çevre koruma bölgelerinde yine uluslarası destekle gerçekleştirilen kimi yönetim planlarından da söz edilebilir.

Genellikle, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütlerden alınan yardımla başlayan bu yeni kıyı yönetimi programlarının yönetim planları incelendiğinde karşımıza çıkan tablo, çok taraflı (aktörlü) yönetim yapısı, doğal kaynakların korunması ve yönetimi (biyolojik çeşitliliğin korunması önerilen organik tarım ve eko-turizm gibi sektörlerin teşvik edilmesi) kanalizasyon, atıksu arıtımı, çöp toplama ve atıkların yok edilmesine ilişkin proje önerileri, yöre halkının çevre ve turizm konularında eğitimi üzerinde durulması, su kirliliği ve doğal yaşam ortamlarının izlenmesi ve bilgi toplanması olacaktır. Dış kaynaklarla desteklenen projelerin yürütücüsü olarak gönüllü kuruluşların görülmesi ise altı çizilecek bir başka ortak yöndür.

Geleneksel kıyı yönetimi sisteminden kopuşu simgeleyen bu yeni projelerin yaşama geçirilmesiyle belli kıyı alanlarında kimi kazanımlar elde edileceği söylenebilir. Pilot projelerin gerçekleştirildiği yöreler hakkında toplumsal ve ekolojik araştırmaların yapılmasını, kimi doğal değerlerin koruma altına alınmasını, mali, teknik ve yönetsel sorunlar içinde belde yerel yönetimlerine gelişme olanakları yaratılmasını, yöre halkının bilinçlendirilmesini ve çevre duyarlılığının artırılmasını bunlardan sayabiliriz. Ancak bu projelerden beklenen en büyük yararın, çevre sorunları konusunda ulusal tüzel düzenlemelerin uluslararası ölçütlere çıkarılması konusunda özendirici etkide bulunması ve bütüncül kıyı alanları yönetimi ilke ve tekniklerinin ülkeye tanıtılması olduğu söylenebilir.

Ancak sözü edilen yeni kıyı yönetimi uygulamalarının var olan geleneksel kamu yönetimi sistemi ve planlama mevzuatı içinde meşruluk kazanması ve hayata geçirilmesi şansının da çok az olduğunu belirtmek gerekir. Pilot projeler ile tutundurulmaya çalışılan bütünleşik kıyı yönetimi ve yönetim planlaması yaklaşımının önünde duran en büyük engel de, bu planların hukuksal dayanağının bulunmamasıdır. Bir başka deyişle, yönetim planları 3194 sayılı İmar Yasası'nda bölge planı, çevre düzeni planı, nazım imar planı ve uygulama imar planı olarak sıralanan planlama hiyerarşisi dışındadır. Buna benzer biçimde, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası gibi özel düzenlemelerde de kıyı yönetimi planlarından söz edilmemektedir. Bundan dolayı, yasal ve kurumsal çerçevesi çizilmemiş olan kıyı yönetimi planları yaptırım gücü olmayan "rehber" belgeler niteliğinde kalmaktadır. Planların kurumsal yapı önerilerinde geleneksel yönetim birimlerine göre sivil toplum

örgütlerine, özel kurullara, şirketlere ağırlık vermelerini de buna bağlamak gerekir. Bu açıdan değinilmesi gereken bir nokta da, bu girişimlerin kıyı yönetiminde bütüncüllüğü önerirken aslında tam tersine var olan geleneksel yönetim yapısını daha da parçalı ve karmaşık hale getirmeleridir. Kaymakamlık ya da belediyenin yanında yerel yönetimlere, derneklere, vakıflara, kurullara, özel şirketlere yer verilmesinin ne ölçüde bütüncüllüğü sağlayacağı oldukça tartışmalıdır. Bir anlamda, hem planlama hem de kurumsal yapılanma açısından kıyı alanları, ülke yüzeyinde geçerli olacak kapsamlı bir yasal düzenleme yapılmaksızın parçacı önerilerle var olan kamu yönetimi sisteminin dışına çıkarılmak istenmektedir. Bu alanların yönetimi ve planlanması çalışmalarının yasal ve kurumsal çerçevesinin oluşturulmasındaki gecikme, kaynaklarının rasyonel kullanılması gereken bu hassas bölgelerde yönetim ve planlama süreçlerinin bütüncül bir yaklaşım doğrultusunda işlemesinin önünde bir engel olarak durmaktadır. Değinilmesi gereken bir başka konu da, Türkiye'de yaşama geçirilmeye çalışılan yeni kıyı yönetimi projelerinde kamu yararı ilkesinin gözden yitirilmesidir. Oysa, kara ve denizin buluşma noktasında olmasından kaynaklanan türlü özellikleri, Anayasa'da ve diğer ilgili hukuksal düzenlemelerde öngörüldüğü gibi, kıyıların kamu yararına kullanımını zorunlu kılmaktadır. Anılan yeni girişimlerin yalnızca belli mali fonlardan yararlanan ve sınırlı etkileri bulunan pilot projeler olarak kalmaması için kıyı yönetimi sisteminde ulusal düzeyde bütüncüllüğü sağlayıcı düzeneklerin oluşturulması gerekmektedir. Bu anlamda, kıyı alanları yönetimi için ulusal politika belirleyen planların öngördüğü ilkelerin bütünleşik çevre yönetim modeli altında değerlendirilerek ivedilikle yaşama geçirilmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nilgün Görer, Bülent Duru, "Türkiye'de Kıyı Yönetimi Uygulamaları", Özhan, E. & Yüksel Y. (Ed.), 2001, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 26-29 Haziran 2001, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, ODTÜ, Ankara,

.aTürkiye Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetim ve Planlama Deneyimleri Özet Tablosu

Proje nin Adı	**rojenin Başlan gıç ve Bitiş Tarihi**	**Projed en Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**Projenin Amacı/Kapsamı**	**Projenin Niteliği**	**Dahil Olduğu Program**	**M ali Destek**	**P roje Alanının Sınırları**	
İzmir Körfezi Kıyı Alanı Yönetim Programı	1 989- 1993	Valilik /İzmir BŞB/İlçe Belediyeleri	-Bütüncül kıyı alanları yönetiminin uygulanması ve İzmir Körfezi'ndeki kirliliğin giderilmesi	İzmir Körfezi'ndeki kirliliğin giderilmesi çalışması	Birleş miş Milletler Çevre Programı, Akdeniz Eylem Planı	U NEP-MAP PAP	İ zmir Körfezi	**BÜT KUR** Başk Bayı DPT Örgü Kuru kuru /İzle
İsken derun Körfezi Çevre Yönetimi Projesi	1 990- 1993	Çevre Bakanlığı/A.Ü .Siyasal Bilgiler Fakültesi	Gelişme eğilimlerinin çevresel açıdan değerlendirilmesi, çevre ve kalkınma arasındaki karşılıklı etkileşimin ortaya konması	Araştırma raporu ve mekansal gelişme stratejileri	Birleş miş Milletler Çevre Programı, Akdeniz Eylem Planı (Mavi Plan)	B irleşmiş Milletler Çevre Programı, Akdeniz Eylem Planı	İs kenderun Körfezi	**KAR** Kuru Yere
Bodr um Yarımadası Kıyı Alanı Projesi	1 993- 1995	Bodru m Gönüllüleri Derneği, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği Bodrum Şubesi, ODTÜ Sualtı Topluluğu	Kıyı ve deniz alanlarının çevre sorunlarının çözümü için mevcut durumun saptanması, bilgi ve veri toplanması	Araştırma raporu	GEF Küçük Ölçekli Projeler Programı	D ünya Bankası UNDP, UNEP	B odrum yarımadası	Müs finan
Karad eniz'in Rehabilitasyonu Korunması için Stratejik Eylem Planı (KSEP) **Karadeniz Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Politika ve Stratejileri**	1 993- 1 996- 1998	Çevre Bakanlığı/GEF BSEP/DAMPO	Karadeniz özelinde ulusal gelişme strateji ve politikalarının belirlenerek kıyı alanlarında tutarlı ve sistematik bilgilere dayanan bir eylem planının hazırlanması	Bütüncül kıyı alanları yönetimi kapsamında Karadeniz kıyı alanında stratejik eylem alanlarının ve ilgili alanlarda proje paketlerinin belirlenmesi	Karade niz Çevre Programı	D ünya Bankası, UNEPUN DP GEF, KSEP	K aradeniz'e kıyısı bulunan 14 il (İ stanbul dışında)	geliş Baka Alan Sürd (bele tems
Mersi n Kıyı Bölgesi Bütünleşik Planlama Projesi	1 995- 1996	Çevre Bakanlığı/KEN TKUR	Çevreyi bir kaynak olarak kullanan sosyal ve ekonomik kalkınma dinamiklerinin sağlıklı ve dengeli bir şekilde sürdürülebileceğini sağlayacak çevresel politika ve stratejileri saptamak, yöreye ilişkin bir bilgi sistemi oluşturmak üzere altyapı çalışmalarına başlamak.	Kıyı alanında çevresel sorunları belirleyerek bunların çözümüne yönelik olarak politika ve strateji oluşturmak. Sürdürülebil ir kaynak kullanma dengesini kurmak ve yönetmek amacıyla "yerel sorunlara yerel çözümler" üreten bir model oluşturmak	Birleş miş Milletler Çevre Programı, Akdeniz Eylem Planı	D ünya Bankası, METAP	M ersin Kıyı Bölgesi	Bütü Sekr
Belek Kıyı Yönetimi Programı	1 995-	Doğal Hayatı Koruma Derneği/ World	Turizmin ve diğer kullanımların çevreye olan olumsuz etkilerini azaltarak,	Kıyı, kara ve deniz yönünde doğal yaşamın korunması	DHKD - Türkiye'de Kıyı Yönetimi	D ünya Bankası,	B elek kıyı alanı	kuru

		Wide Fund for Nature	sürekli ve dengeli kalkınmanın gerçekleşmesi, biyolojik çeşitliliğin ve doğal kaynakların korunması.		ve Turizm Projesi	METAP		uygu (Kad Çevr Alty
Trabzon İlinde Kıyı Yönetimi	996	Trabzon Vakfı	Ekolojik sistemlerin kendini yenileme kapasitesinin güçlendirilmesi, yörenin kaynaklarının koruma-kullanma dengesi içinde yönetilmesinin sağlanması	Araştırma Projesi	GEF Küçük Ölçekli Projeler Programı	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı/ GEF	Trabzon ili	Kuru
Çıralı Kıyı Yönetimi Programı	997-	Doğal Hayatı Koruma Derneği/ World Wide Fund for Nature	Turizmin ve diğer kullanımların çevreye olan olumsuz etkilerini azaltarak, sürekli ve dengeli kalkınmanın gerçekleşmesi, biyolojik çeşitliliğin ve doğal kaynakların korunması.	Kıyı, kara ve deniz yönünde doğal yaşamın korunması	DHKD - Türkiye'de Kıyı Yönetimi ve Turizm Projesi	Avrupa Birliği (LIFE)	Çıralı kıyı alanı	***II.K*** (Çev Turiz Koo (Gün Alty Kuru kuru müd DHK sekt
Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı	997-	Çevre Bakanlığı Özel Çevre Korumu Kurumu, Kültür Bakanlığı UTTA-BELDA LTD.	Özel çevre koruma bölgesi olan Patara için bir yönetim planı hazırlanması.	Doğal yaşam ve kültürel değerlerin korunması Yörenin kalkınması için potansiyel sektörlerde (tarım ve turizm) çevre duyarlı yaklaşımların uygulanması için projelerin geliştirilmesi	METAP MEDPAN MEDSAP DB UNEP UNDP	A B-METAP Dünya Bankası,	Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi	Sürdü Kom Yere

KAYNAKÇA

Atik, A. Saffet, **Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı: Final Rapor**, Çevre Bakanlığı-Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Kültür Bakanlığı-Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Ankara, 1997.

Çevre Bakanlığı, **Mersin Kıyı Bölgesi Entegre Planlama Projesi: Final Rapor**, KENTKUR, Ankara, 1996.

Devlet Planlama Teşkilatı, **Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı**, 2. Baskı, Şubat 1999, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı, **Uzun Vadeli Strateji ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)**, Ankara, 2000.

Doğal Hayatı Koruma Derneği, **Çıralı Kıyı Yönetimi Planı**, İstanbul, 2001.

Duru, Bülent, **Kıyı Politikası**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı, Ankara, 2003.

Global Environment Facility, Black Sea Environmental Programme, **Karadeniz Ulusal Stratejik Eylem Planı-Türkiye: Teknik Öneriler Raporu**, (Basım yeri belirtilmemiş.), 1999.

Global Environment Facility, Turkish National Committee on Coastal Zone Management, **Bodrum Peninsula Coastal Zone Management**, (Basım yeri belirtilmemiş), 1995.

Güneş, Şule, Nilgün Görer, Arzu Nuray, "Rio Sonrası Entegre Kıyı Alanları Yönetimi; Türkiye Deneyimi", Erdal Özhan (Editör), **Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı**, 22-25 Eylül 1998, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 1998, s.23-32.

Hamamcı, Can, Çelik Aruoba, Aykut Namık Çoban, **İskenderun Bay Project Volume I: Environmental Management within the context of Environment-Development**, UNEP, Blue Plan Regional Activity Centre, Sophia Antipolis, 1994.

Hamamcı, Can, Çelik Aruoba, Aykut Namık Çoban, **İskenderun Bay Project Volume II: Systemic and Prospective Analysis,** UNEP, Blue Plan Regional Activity Centre, Sophia Antipolis, 1994.

Kerestecioğlu, Merih, Bayram Öztürk, Remzi Sönmez, , **Karadeniz Ulusal Stratejik Eylem Planı-Türkiye: Teknik Öneriler Raporu**, Global Environment Facility, Black Sea Environmental Programme, (Basım yeri belirtilmemiş), 1999.

Ornat, Arturo Lopez, Filiz Demirayak, **Belek Management Plan 1995**, Doğal Hayatı Koruma Derneği, World Wide Fund for Nature, İstanbul, 1996

Sönmez, Remzi, Nilgün Görer, **Karadeniz Entegre Kıyı Alanları Yönetimi Politika ve Stratejileri**, Küresel Çevre Fonu, Karadeniz Çevre Programı, Ankara, 1998.

Trabzon Vakfı, **Trabzon İli Kıyı Yönetimi**, Ankara, 1996.